

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ІНСТИТУТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

**АГРОБІОЛОГІЧНО ОБҐРУНТОВАНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ
АДАПТИВНОСТІ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ЗМІН
КЛІМАТУ**

(методичні рекомендації)

Дніпро, 2025

УДК 633.15

<https://doi.org/10.31867/2025.12.01.01–44/020>

Рекомендації підготували:

М. І. Дудка, Я. В. Астахова, Я. Т. Колінько, О. В. Яланський,
А. О. Семяшкіна, С. В. Березовський, С. І. Пустовий, С. В. Неклеса

*Затверджено Вченою радою
ДУ Інститут зернових культур НААН України
(протокол № 12 від 11.09. 2025 р.)*

Відповідальна за випуск: доктор с.-г. наук М. І. Дудка

За довідками звертатись:
49009, м. Дніпро, вул. Вернадського Володимира, 14
Державна установа Інститут зернових культур НААН України
Тел. (068) 518-11-90, (056) 732-43-03
E-mail: inst_zerna@ukr.net, maize-tecnology@ukr.net
www.institut-zerna.com

© ДУ Інститут зернових культур НААН України, 2025

ВСТУП

Зміни кліматичних умов України знаходяться під впливом глобальних змін світового клімату. Антропогенне походження явища уже не піддають сумніву. Воно розпочалося наприкінці XIX століття, одночасно з прискоренням темпів промислового виробництва, і його перебіг і зростання збігається з розвитком світової економіки. Глобальне потепління стало повсякденною реальністю в першу чергу для сільськогосподарських виробників, праця яких нероздільно залежить від перебігу кліматичних циклів.

За останнє століття внаслідок цього впливу на території України спостерігається загальна тенденція зростання кількості атмосферних опадів та певне підвищення температурних показників. Річна температура повітря в ґрунтово-екологічних зонах країни, за даними А. О. Бабича та А. А. Бабич-Побережної, за останні 113 років при цьому підвищилася на 1,0–1,7 °С, а сумарна кількість атмосферних опадів за рік збільшилася на 65–106 мм (+19,9 %). Внаслідок дії глобальних і локальних змін клімату на території країни відмічено синхронне зменшення кількості опадів у посушливі роки у всіх зонах кукурудзосіяння та певне підвищення – у сприятливі, при цьому найбільший їх дефіцит і варіювання спостерігаються в зоні Степу, найменше варіювання – в Лісостепу, найбільше опадів і значне варіювання їх кількості – на Поліссі і в західному регіоні.

Накопичення запасів вологи в ґрунті в усіх ґрунтово-екологічних зонах країни відбувається, як правило, в осінньо-зимовий період при зниженні середньодобової температури повітря та зменшенні непродуктивного випаровування.

Зазначимо, що у весняно-літній період дощі на території України випадають дуже нерівномірно. Навіть добре зволожені регіони в окремі роки страждають від нестачі вологи. Практично щорічно спостерігаються бездощові періоди. Дні бездощового періоду, починаючи з десятого, вважаються засушливими. В такі дні відносна вологість повітря може знижуватися до 30 % і нижче, температура повітря підвищуватися до 25 °С і вище. Середня сумарна їх тривалість на території країни істотно варіює від 15–20 днів на заході Полісся до 55–60 днів в північній частині

та до 90–95 днів в південній частині Степу. Найбільша кількість днів з суховіями (швидкість вітру більше 5 м/сек.) також спостерігається, як правило, на сході та півдні Степу, які нерідко можуть супроводжуватися пиловими бурями.

За даними ДУ ІЗК НААН посухи за інтенсивністю можуть бути дуже сильні, сильні і середні. Дуже сильні посухи виникають тоді, коли за вегетаційний період культури кількість атмосферних опадів становить менше 50 % від багаторічної норми, а середня температура повітря перевищує норму на 3–4°C. Погодні умови, при яких кількість атмосферних опадів за вказаний період дорівнює 60–70 % від багаторічних показників та температурні показники повітря перевищують норму на 1,6–2,0 °C характерні сильним посухам. У випадку, коли атмосферні опади за вегетаційний період становлять 70–80 % від багаторічних величин, а відхилення середньодобових температур від норми становить 1,0–1,5 °C, мають місце середні за інтенсивністю посухи. Імовірність бездошових періодів тривалістю 30 днів і більше за вегетаційний період в Степу в середньому становить 30–40 %, тобто 3–4 рази в 10 років, у Лісостепу – 15–20 %, в Поліссі – не більше 10–15 %, що зумовлює суттєве варіювання рівня урожайності як кукурудзи, так і інших сільськогосподарських культур в зонах вирощування.

Велике різноманіття ґрунтово-кліматичних умов території України зумовлює необхідність диференційованого підходу до застосування технологій вирощування кукурудзи в зонах кукурудзосіяння з урахуванням біологічних особливостей та екологічних потреб цієї культури. Разом з тим в усіх зонах вирощування особливо важливого значення набувають агротехнічні прийоми, спрямовані на максимальне накопичення та раціональне використання вологи протягом вегетаційного періоду культури, яка є основним фактором високого рівня реалізації її продуктивного потенціалу.

Агрокліматичні ресурси і екологічні вимоги гібридів кукурудзи. Агрокліматичні умови зон кукурудзосіяння в нашій країні відзначаються надзвичайною різноманітністю. Кожна з них має свої ґрунтові особливості, умови зволоження і температурний режим, що істотно впливають на ріст, розвиток рослин і формування зернової продуктивності культури (табл. 1).

Підписано до друку 1.10.2025 р.
Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 2,2
Наклад. 50 прим.

Друкарський цех ДУ Інститут зернових культур НААН України
49009, м. Дніпро, вул. Вернадського Володимира, 14
Тел. (068) 518-11-90, (056) 732-43-03